KOMPETENSIYAVIY YONDAŞUV ASOSIDA BOŞLANĞIÇ SINF MATEMATIKA DARSLIKLARIDAGI MASALA VA TOPŞIRIQLAR TIZIMINI TAKOMILLAŞTIRIŞ METODIKASI

Latofat Yuldaş qizi Yuldaşeva*
Osiyo Xalqaro Universiteti 1-kurs magistranti
✉ latofatyuldasheva92@gmail.com

ANNOTATSIYA

Uşbu tezisda kompetensiyaviy yondaşuv asosida boşlanğiç sinf matematika darsliklaridagi masala va topşiriqlar tizimini takomillaştirişning nazariy va metodik asoslari yoritilgan. Kiçik maktab yoşidagi öquvçilarda tayanç hamda fanga oid matematik kompetensiyalarni şakllantirişda öquv topşiriqlarining didaktik tuzilmasi, amaliy-hayotiy mazmuni va tabaqalaştirilgan tizimi tahlil qilingan. Şuningdek, reproduktiv maşqlardan konstruktiv, mantiqiy va loyihaviy topşiriqlarga bosqiçma-bosqiç ötiş mexanizmlari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar

kompetensiyaviy yondaşuv, boşlanğiç ta’lim, matematika darsliklari, masala va topşiriqlar tizimi, matematik kompetensiya, hayotiy masalalar, mantiqiy tafakkur, tabaqalaştirilgan ta’lim.

DOI: 10.5281/zenodo.24478068

KIRIŞ

Zamonaviy boşlanğiç ta’lim tizimini isloh qiliş va öquv dasturlarini kompetensiyaviy yondaşuv asosida yangilaş öquv adabiyotlari, xususan, matematika darsliklari mazmuniga yangiça talablarni qöymoqda. Bugungi kunda darsliklardagi masala va topşiriqlar nafaqat öquvçilarda arifmetik hisoblaş malakasini şakllantirişga, balki egallangan nazariy bilimlarni kundalik hayotiy vaziyatlarda mustaqil qöllaş, tahlil qiliş va asoslangan qaror qabul qiliş könikmalarini rivojlantirişga xizmat qilişi lozim.

Kompetensiyaviy yondaşuvga asoslangan matematika ta’limida öquv topşiriği şunçaki maşq qiliş vositasi emas, balki öquvçining biliş faoliyatini boşqaruvçi asosiy didaktik birlikdir. Agar darsliklardagi masalalar faqat bir xil qolipdagi namunaviy hisob-kitoblardan iborat bölsa, öquvçilarda nostandart vaziyatlarga moslaşiş va matematik modellaştiriş kompetensiyasi yetarli darajada rivojlanmaydi. Şu bois boşlanğiç sinf matematika darsliklaridagi masala va topşiriqlar tizimini kompetensiyaviy mezonlar asosida takomillaştiriş dolzarb metodik muammo hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

Boşlanğiç sinflarda matematika öqitiş nazariyasi va darsliklardagi masalalar tizimini takomillaştiriş masalalari M. E. Jumayev, B. S. Abdullayeva, N. U. Bikbayeva, A. V. Sadikova hamda xorijiy olimlar D. Poya, P. Ya. Galperin va A. V. Xutorskoylarning ilmiy tadqiqotlarida atrofliça örganilgan. Tadqiqotçilarning ta’kidlaşiça, kompetensiyaviy yönaltirilgan öquv topşiriqlari tizimi uç asosiy talabga javob berişi kerak: birinçidan, topşiriq mazmuni öquvçining yoş xususiyati va real hayotiy tajribasiga yaqin bölişi; ikkinçidan, u bir neçta fanlararo bilimlarni integratsiya qilişi; uçinçidan esa, muammoli vaziyat yaratib, öquvçini mustaqil izlanişga undaşi lozim.

Kompetensiyaviy yondaşuv asosida boşlanğiç sinf matematika darsliklaridagi masala va topşiriqlar tizimini takomillaştiriş tört asosiy yönalişda amalga oşirilişi maqsadga muvofiqdir. **Birinçi yönaliş — amaliy va hayotiy kontekstga ega bölgan kontekstli masalalar uluşini kengaytiriş** hisoblanadi. Darsliklarga oilaviy xaridlar, vaqt va masofani rejalaştiriş, ölçov birliklaridan turmuşda foydalaniş, ekologik va iqtisodiy savodxonlikka oid masalalarni kiritiş öquvçilarda «Matematika hayotda nima uçun kerak?» degan savolga aniq javob topiş imkonini beradi.

Ikkinçi yönaliş — topşiriqlarni murakkablik darajasiga köra köp bosqiçli (tabaqalaştirilgan) tizim asosida joylaştiriş tamoyilidir. Har bir mavzu doirasidagi topşiriqlar tizimi reproduktiv (namuna asosida bajariladigan), produktiv (bilimlarni özgargan vaziyatda qöllaşga qaratilgan) hamda kreativ-tadqiqot (mantiqiy mulohaza va ijodiy yeçim talab qiluvçi) darajalarga ajratilişi lozim. Bu esa darslik bilan işlaşda har bir öquvçining individual imkoniyatlarini hisobga olişga şaroit yaratadi.

Uçinçi yönaliş — ma’lumotlar bilan işlaş va axborotni qayta işlaş kompetensiyasini şakllantiruvçi topşiriqlarni boyitiş bilan boğliq. Darsliklarga jadval, ustunli va doiraviy diagrammalar, çizmalar hamda sxemalar körinişida berilgan masalalarni kiritiş, şuningdek, ma’lumotlari yetişmaydigan yoki ortiqça ma’lumotli masalalar ustida işlaş öquvçilarning tahliliy tafakkurini rivojlantiradi va ularni xalqaro baholaş dasturlari (TIMSS, PISA) talablariga tayyorlaydi.

Törtinçi yönaliş — hamkorlikda bajariladigan juftlik, guruhli va mini-loyiha topşiriqlarini tizimli joriy etiş yönalişidir. Öquvçilarning birgalikda masala tuzişi, yeçim usullarini özaro muhokama qilişi va öz xulosalarini himoya qilişi kommunikativ hamda ijtimoiy kompetensiyalarning şakllanişiga bevosita xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, kompetensiyaviy yondaşuv asosida boşlanğiç sinf matematika darsliklaridagi masala va topşiriqlar tizimini takomillaştiriş ta’lim mazmunini zamonaviylaştirişning muhim omilidir. Hayotiy kontekstli, köp darajali, grafik-axborotli hamda loyihaviy topşiriqlarning uyğun tizimi öquvçilarda mustahkam matematik savodxonlikni, mustaqil fikrlaşni va amaliy muammolarni samarali hal etiş kompetensiyalarini şakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Özbekiston Respublikasi Prezidentining «Matematika sohasidagi ta’lim sifatini oşiriş va ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantiriş çora-tadbirlari töğrisida»gi PQ–4708-son qarori. – Toşkent, 2020-yil 7-may.

2. Jumayev M. E., Tadjiyeva Z. Ğ. Boşlanğiç sinflarda matematika öqitiş metodikasi. – Toşkent: Fan va texnologiya, 2005. – 312 b.

3. Abdullayeva B. S., Sadikova A. V., Toşpölatova M. I. Boşlanğiç sinflarda matematikadan sinfdan taşqari işlarni taşkil etiş. – Toşkent: OOO «Jahon-Print», 2011. – 148 b.

4. Bikbayeva N. U., Sidelnikova R. I., Adambekova G. A. Boşlanğiç sinflarda matematika öqitiş metodikasi. – Toşkent: Öqituvçi, 1996. – 208 b.

5. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.

6. Polya, G. How to Solve It: A New Aspect of Mathematical Method. – Princeton: Princeton University Press, 2014. – 288 p.